№ 39 (צווייטער יאָרגאַנג) פּרייז 10 גראָשן

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.
BIALER WOCHENBLAT

ביאַלער וואָכנבלאַט

אַבּאָנאַמענטס-פּרייז:
מאָנאַטלעך . . . . . . 35 גראָשן
פערטל-יעהרלעך . . . . . 1.00 זל.
אין אויסלאַנד:
פערטל-יעהרלעך . . . . . 1 דאָלאַר
אַנאָנסן-פּרייז:
פאַר אַ פּעטיט-שורה אין טעקסט . 40 גראָשן
„ „ „ פאָרן טעקסט . 20 „
„ „ „ נאָכן טעקסט . 15 „
פאַרן אינהאַלט פון די אַנאָנסן איז די רעדאַקציע נישט פאַראַנטוואָרטלעך.
די צייטונג טראָגט נישט קיין געשעפטס-כאַראַקטער און איז נישט אויסגערעכנט אויף פאַרדינסט.
אַדרעס פאַר בריוו און געלט-זענדונגען:
Red. „BIALER WOCHENBLAT",
Biała-Podl. ul. Pierackiego 15.
Skrz. poczt. 28.
Konto rozrach. № 3.

Biała-Podlaska, dnia 4 października 1935 r.
ביאַלע-פּאָדל., פרייטאָג פ' האזינו ב' תרצ"ו, 4 אָקטאָבער.

Dr. MED.
Konstanty ŚWIĄTEK
przeniesiony przez Ubezpieczalnię Społeczną z Brześcia do Białej-Podlaskiej, wznowił przyjęcia chorych.
ul. Reformacka 3.

ד"ר מעד.
ק. שוויאָנטעק
איז איבערגעטראָגן געוואָרן דורך דער אובעזפּיעטשאַלניע פון בריסק קיין ביאַלע און האָט באַנייט דאָס אויפנעמען קראַנקע
רעפאָרמאַצקע 3

די לאַנג-עקזיסטירנדע אין ביאַלע
ווייַן און מעד-פאַבריק „UNGERTEX"
מאַכט באַקאַנט, אַז צוגלייך מיט אַלע יאָר, איז אויך היי-יאָר צו באַקומען
פאַרשידענע ווייַנען און מעד צו צוגענגלעכע פרייזן.
אַלע אונזערע אָפּנעמער ווינטשן מיר אַ גמח"ט.
וויין און מעד-פאַבריק
„בּאָרנשטיין-אונגערטעקס"

באַקאַנטמאַכונג.
איך מאַך באַקאַנט דער יידישער באַפעלקערונג אין ביאַלע, אַז ביי מיר אין
בעקעריי, פרייהייט-פּלאַץ № 5
באַקומט מען פאַרשידענע **ציאַסטעס** און **צוקערווארג**-אויסאַרבעטונגען צו ביליקע פרייזן. קומט און איבערצייגט אייך!
מיט אַכטונג: **זעליג גאָלדהאַמער**
אַלע מיינע פריינט און קליענטן ווינטש איך אַ גמר חתימה טובה.

מיין ליבן זון **שמואל'קע קאַהאַן** (פּאַריז) מיט זיין פרוי און קינדער, ווינטש איך אַ
גמר התימה טובה
און אַ גליקלעך צופרידן יאָר.
פראַדל קאַהאַן.

Drogi Buczele!
Z intencji Twoich zaslubin z p. Basią Galersztejnówną składa Ci najserdeczniejsze życzenia
Naum Rabinowicz z żoną
Warszawa.

צו וואָס זאָלט איר זיך פּלאָגן און גרענען מיט האָלץ, ווען דאָס ברענען מיט **קוילן**
מאַכט אויס מיט גאַנצע 30 פּראָצענט ביליקער ווי מיט האָלץ.
די בעסטע סאָרטן קוילן צו באַקומען ביי
אברהם אָרלאַנסקי
Plac Wolności 9.

מיר מעלדן אונזער ח' קליענטעלע, אַז פאַרשידענע **נייעסטע פאַסאָנען** מענסקע פלושענע קאַפּעלושן פון דער באַרימטער הוטן-פירמע
„STANDART"
צו זייער ביליקע קאָנקורענץ-פרייזן איז צו באַקומען נאָר ביי
J. Sz. ZAJDMAN
Plac Wolności 21.

מעלדונג פון עמיגראַציע-סינדיקאַט.

Komunikujemy uprzejmie, że korespondent Syndykatu Emigracyjnego w Białej-Podl., Pl. Wolności № 22 udziela bezpłatnie informacyj w związku z wyjazdem do: Kanady, Argentyny, Australji, Afryki Płd. Brazylji, Boliwji, Chili, Hondurasu, Kuby, Kolumbji, Meksyku Paragwaju, Peru, Palestyny, Stanów Zjedn. A. P., Urugwaju i innych krajów.

Syndykat Emigracyjny

דעם טיפסטן מיטגעפיל דריקן מיר אויס דער פאַמיליע **ושעלאָווא** צוליבן פריצייטיקן טויט פון זייער יינגער טאָכטער
בתיה
לייבל קאַן, דוד גרינבערג

Kino Dźwiękowe „TĘCZA"
פון דאָנערשטאָג דעם 3-טן ביז זונטאָג דעם 6-טן אָקטאָבער
דער מאָנומענטאַלער פילם לויט אַלעקסאַנדער דיומאַ
גראַף מאָנטע קריסטאָ
מיט ראָבערט דאָנאַט אין דער הויפּט-ראָל.
פון מאָנטאָג דער פוילישער פילם **די פאָן פון פרייהייט**

צוליב אונזער אָפּפאָר קיין ארץ-ישראל ווינטשן מיר
אַ האַרציקן זייט-געזונט
אונזער פאַמיליע, באַקאַנטע און קליענטן
פערל און ישראל בלייער

אַ האַרציקן פאַר-געזונט
אונזערע קוזינען פערל, ישראל און וונעלע: בלייער — צו זייער אָפּפאָרן קיין ארץ ישראל ווינטשט
פאַמיליע גרובער (ביאַלע)

קוזינע סימע און יענקל!
צום געבורט פון אייער **טעכטערל**
ווינטשן מיר אַ האַרציקן מזל-טוב און אַ גרינגע דערציונג.
פאַמיליע גרובער (ביאַלע)

אַ הערצלעכן מזל-טוב אייך, סימע און יאַנקל צום געבורט פון אייער
טעכטערל.
אַנטשל קאַווע

אונזער ליבער שוועסטער און שוואָגער **בלייער** מיט אייער זונעלע צו זייער אָפּפאָר קיין ארץ ישראל ווינטשן מיר אַ גליקלעכע און בליענדע צוקונפט.
פאַמיליעס:
גאָלדשמידט, וויינשטיין (ביאַלע)
גאָלדשמידט (וואַרשע)

אַ האַרציקן מזל-טוב אונזער שוועסטער און שוואָגער צום געבורט פון זייער
טעכטערל.
מיר ווינטשן זיי אַ גרינגע דערציונג.
פאַמיליעס
גאָלדשמידט (ביאַלע—וואַרשע)
בלייער און וויינשטיין (ביאַלע)

סימע און **יאַנקל!**
צום געבורט פון אייער טעכטערל ווינטשן מיר מזל-טוב און אַ גרינגע דערציונג.
פערל און **ישראל!**
צו אייער אָפּפאָרן קיין א"י ווינטשן מיר
אַ האַרציקן פאַר-געזונט
יענטע און אייזיק שיין

אַ גמר חתימה טובה
און אַ גליקלעך צופרידן לעבן ווינטשן מיר אונזער געוועזענעם פרעזעס ה' **בנימין קליגער** מיט זיין חשובער פאַמיליע אין זיין—אונזער געטרוימטן היימלאַנד — ארץ ישראל.
ראַט פאַרוואַלטונג און פּערסאָנאַל פון דער פאָלקס-באַנק אין ביאַלע

אונזער ברידער, שוואָגער ד"ר **לייזער גאָלדשטיין**, אונזערע ליבע עלטערן, ברידער, שוועסטער אין שיקאַגאָ; ברודער, שוועסטער אין ניו-יאָרק און ברודער, שוועגערין אין ארץ-ישראל ווינטשן
אַ גמר חתימה טובה
לייבל ליפיעץ און פרוי

Cukiernia „GDYNIA" w Białej-Podlaskiej
ul. Warszawska 1.
טיילט מיט דער ח' קליענטעלע, אַז נאָך זייער גרויסע באַמיאונגען און אָנשטרענגונג איז אונז געלונגען צו אַנגאַזשירן אַלס ספּעציאַליסט דעם צוקערניע קאָנדיטאָר פון דער באַרימטער פירמע: גאַיעווסקי פון וואַרשע.
די דאָזיקע ידיעה דאַרף צופרידנשטעלן אונזער ח' קליענטעלע, וועלכע קויפט ביי אונז ציאַסטעס.
אויסער דעם קומען פאַר יעדן נאָכמיטאָג **קאָנצערטן** ביז 9 אָוונט.
Specjalnie na święta różne torty po cenach nominalnych.
Wyroby nasze cieszą się wielkiem powodzeniem.

האַללאָ! ווער? האַללאָ!
צי ווייסט, אַז די ציונג פון דער 1-טער קלאַס 34-טער מלוכה-לאָטעריע הויבט זיך שוין אָן דעם 18-טן אָקטאָבער?
צי ווייסט, אַז אַ קליינע צאָל לאָסן איז געבליבן צום פאַרקויפן?
איילט צום גליק!
J. S. UCZEŃ
Kolektura Loterji Państwowej
Biała-Podl., Pl. Wolności 18.
Konto P. K. O. 80.461

נר ה' נשמת אדם!
די **גליזער (לאָמפּן)**, וועלכע ווערן פאַרקויפט אין פאַרבן-געוועלב
בריסקער № 13
אין וויז פון די באַרשטיינס, — זענען גאַראַנטירט, פון גוטער אויסאַרבעטונג, רויכן נישט און געבן נישט אַרויס קיין שלעכטן ריח.

גרייט זיך! דעם 13-טן אָקטאָבער (2-טער טאָג סוכּות) גראַנדיעזער דאַנסינג-קאָנצערט פון געז. „טאָז" מיטן אַנטייל פון די ה"ה יוסף מאַלינאַ (געזאַנג) מ. גאָלדבערג (קלאַוויר).

ענדלעך!

„די היגע קהלה-פאַרוואַלטונג האָט איבערגענומען אונטער איר אויפזיכט דעם מושב זקנים און אויסגעוויילט אַן אַנטשפּרעכנדן קאָמיטעט, וואָס זאָל מיט דער אינסטיטוציע פאַרוואַלטן".

אויבערפלעכלעך ... עס אַ נאַטירלעך געשעעני, ווייל אַלע עגלעכע אינסטיטוציעס, אויב ... זענען נאָר נישט געגרינדעט געוואָרן דורך אַ פּריוואַטער פונדאַציע, שטייען דאָך אונטער דער קאָנטראָל פון דער קהלה. אַ נאַטירלעכע זאַך — אָבער נישט אין ביאַלע. וויפל מי האָט עס געקאָסט ביז די שיינע אינסטיטוציע איז געגרינדעט געוואָרן, וויפל אָנשטרענגונג האָט עס געקאָסט, ביז די אינסטיטוציע איז אַרויס פון די אומבאַרופענע הענט און איז אַריין צווישן די מוסדות, וואָס ווערן געלייטעט דורך דער קהלה.

* * *

אין נומ. 21 פון „ביאַלער וואָכנבלאַט" האָט דער שרייבער פון די שורות אָנגעהויבן דעם קאַמף פאַר פאַרגעזעלשאַפטלעכן דעם מושב זקנים. אין אַן אַרטיקל א. ג. „הפקרות פון כלל-טוער" האָבן מיר דעמאַסקירט די „ווירטשאַפט" פון מושב זקנים און געוואָרנט פאַר די רעזולטאַטן פון ווייטערער אָנפירונג מיט דער אינסטיטוציע דורך די גבוו. „פּרעזעס" און „קאַסיר". אין יענעם אַרטיקל האָבן מיר צווו. אַנד. געשריבן:

„צוויי אויפגאַבעס האָט פאַר זיך די קהלה-לייטונג:

1) סאַנירן דעם מושב זקנים, ד. ה. אַרויסנעמען אים פון די אומבאַרופענע הפקר-הענט און אַרונטערנעמען אים אונטער דער קאָנטראָל פון דער קהלה, מאַכן פון אים אַן אַנשטאַלט, וווּ עס זאָלן געפונען אַן אָפּרו די אַלע ביאַלער עלנטע אומגליקלעכע אַלטע לייט, און

2) שאַפן אַ קאָנטראָל-קאָמיסיע, וואָס זאָל אויספאָרשן ווער עס איז שולדיק אין דעם מצב און ווי אַזוי די „ווירטשאַפט" איז צוגעגאַנגען און דאַן איינמאָל פאַר אַלעמאָל פאַריאָגן די „עסקנים" פון געזעלשאַפטלעכן לעבן".

די ערשטע העלפט פון אונזערע פּאָסטולאַטן איז ענדלעך נאָך העכער פיר חדשים אויפקלערן דער ביאַלער באַפעלקערונג, נאָך פאָדערן עס כסדר פון דער קהלה-פאַרוואַלטונג, דערפילט געוואָרן, צום גרויסן נוצן פון דער אינסטיטוציע.

אין זיכערע און אין ריינע הענט האָט די קהלה דעם אַנשטאַלט איבערגעגעבן. עס איז געבילדעט געוואָרן אַ קאָמיטעט וווּ עס זענען געוויילט געוואָרן אַלס פּרעזעס ה' ש. קאַלירשטיין, וויצע-פּרעזעס — און האָפנטלעך פּאַקטישער בעל הבית — ה' מאיר אָרלאַנסקי, קאַסיר ה' יצחק בערמאַן. די דאָזיקע לעצטע צוויי פּערזאָן, וועלכע וועלן דאָך פּאַקטיש פירן דעם מושב זקנים, זענען עס די יעניקע צו וועלכע די גאַנצע שטאָט האָט דעם פולסטן צוטרוי.

מיר האָפן אויף דער איבערגעגעבענער אַרבעט פון די נייע קאָמיטעט-פירער, אַז זיי וועלן פון דעם מושב זקנים מאַכן אַן אַנשטאַלט, וווּ עס וועלן געפונען אַן אָרט די אַלע עלנטע, וואָס קיין אַנדער אָרט ווי אין מושב זקנים האָבן זיי נישט. מיר האָפן, אַז די אינסטיטוציע וועט נישט זיין קיין אַנשטאַלט, וווּ קינדער, רייכע מיט אייגענע הייזער, באַפרייען זיך פון דער לאַסט פון זייערע פאָטערס און מוטערס אַדאַנק „גערער פּראָטעקציע" און 500-ער זלאָטעס. מער קיין זאַ שפּיל וועט נישט אָנגיין.

* * *

עס וועט אויך ווייטער געמאָנט ווערן אַ חשבון פון דער פּריוואַטיקער זיבןיעריקער טעטיקייט... מער ווי גוט טוט דער היינטיקער קאָמיטעט, וואָס וויל נישט איבערנעמען נישט די אַקטיוון, נישט די פּאַסיוון, נישט אַפילו די ביכער פון די פריערדיקן „קאָמיטעט" — (פּרעזעס און קאַסיר), וואָס האָבן קיין מוט נישט אונטערצושרייבן אַ באַריכט פון זייער אייגענער ווירטשאַפט. ביי די ה"ה אָרלאַנסקי און בערמאַן וועט אַזאַ זאַך נישט געשען, און נישט קיין זיבן יאָר, נאָר קיין איין יאָר וועט מען וועגן דעם באַריכט נישט דאַרפן רעדן. ווייל שוין אויף דער ערשטער קאָמיטעט-זיצונג איז באַשלאָסן געוואָרן צו שאַפן אַ שטאָטישע רעוויזיאָנס-קאָמיסיע.

* * *

עס איז טרויעריק צו הערן ווי ווייט „אַמביציעז" אונזערע „עסקנים" זענען. צוויי פאַקטן וועלן מיר פאַרעפנטלעכן וואָס וואַרפן אַ שיין ווי ווייט „טריי" מען איז דער אינסטיטוציע, וווּ מ'איז געווען פּרעזעס און קאַסיר:

דעם פּרעזעס האָט מען געדאַרפט גוט, גוט איינרעדן, אַז ער זאָל איבערגעבן. מ'האָט אים געדאַרפט געבן צו פאַרשטיין, אַז קיין שום הילף פון דער גאַס קאָן ער נישט דערוואַרטן, אַז זיין קלאַמערן זיך אין דער פּרעזעסור קאָן ברענגען צום ליקווידירן די אינסטיטוציע. וואָכנלאַנג האָט געדויערט די „איבערציינונג" און טאָג-טעגלעך איז דער מצב געוואָרן ערגער און ערגער ביז עס איז שוין נישט געווען ביי וואָס צו זיין פּרעזעס. ערשט דאַמאָלסט האָט דער קאָמיטעט אַליין איבערגענומען, ווייל קיינער האָט אים נישט געגעבן...

ווען די קאָמיטעט-מיטגלידער זענען היינטיקן דינסטאָג געקומען איבערנעמען האָבן זיי פונם אַלטן קאָמיטעט נישט געטראָפן קיינעם, ווער עס זאָל זיי איבערגעבן אָדער כאָטש אינפאָרמירן וועגן דער ווירטשאַפט און אינווענטאַר.

דער קאַסיר (לשעבר) האָט אויך קיין פאַל נישט געוואָלט זיך שיידן. עס איז באַדיי רעכט געווען צו ווערן קאָאָפּטירט אין נייעם קאָמיטעט אַלס ראַטמאַן, אַבי נישט אַוועקצוגיין פון דעם מושב-זקנים-קעסעלע.

אָבער די געזונטע לאָגיק האָט געזיגט און דער „קאַסיר" איז געבליבן אין דרויסן...

אַזוי איז דער סוף פון מענטשן, וועלכע קלאַמערן זיך אין אינסטיטוציעס קעגן דעם אויסדריקלעכן און אויסגעשפּראָכענעם ווילן פון דער גאַנצער יידישער עפנטלעכער מיינונג אין ביאַלע.

ח. מיאָדעק

ידידי = בריוועלעך

בּ"ה ועש"ק לסדר „לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם".

ידידי!

מיין בטחון, אַז בין כסה לעשור וועל איך דיר שרייבן וועגן שענערע ענינים איז טאַקע מקוים געוואָרן. אָט האָט מיר ר' דוד פון סאָקאָלאָווער שטיבל געבעטן למען האמת, איך זאָל אויסבעסערן דאָס אין וועלכן איך בין נכשל געוואָרן מיט אַ טעות. היינו, אַז דער סכסוך צווישן אים און ראובן סלאַוואַטיטשער איז נישט געווען צוליבן קרן, נאָר אין ריבית האָט זיך עס געהאַנדלט, וואָס ער האָט נישט געוואָלט געבן אַזוי פיל וויפל ראובן האָט פאַרלאַנגט, ביז אַ דין תורה.

און כאָטש אַ שכן זיינער איז אים מסית צו גיין אין אַנדערע דרכים און ער זאָל אָנקלאָגן דעם רעדאַקטאָר, האַלט ער אָבער נישט פון אַזעלכע עצות און ער לאָזט עס איבער תּאַרן שכן.

ר' דוד בעט אויך פעסטצושטעלן, אַז נישט ער האָט געפאָדערט, אַז ראובן זאָל אַוועקגיין פון סאָקאָלאָווער שטיבל נאָר ער איז אַוועק פון שטיבל און איז שפּייכלער-בית-המדרש וועט ער אויף קיין פאַל נישט גיין, נאָר אין קהלישן ביהמ"ד, ווייל ער וויל נישט דאַווענען מיט ראובנען. אלא די מתפללים אין שטיבל זאָגן, אַז „תדיר ושאנו תדיר תדיר קודם", איז עס נישט זיין שולד. ער איז נישט געווען קיין מלבין פני חברו ברבים, ער איז לחלוטין אין שטיבל נישט געווען, ווייל ווי נאָר ער האָט געזען אַז ראובן איז דאָ איז ער אַוועק פון דאָרט.

אַזוי איז ער זיך מתנצל למען האמת און „למצן הסר ממך עקשות פה". און איך גלויב אים. ווייל יעדער ייד איז בחזקת כשרות וכפרט אַזאַ ייד ווי ר' דוד, אַ ייד אַ בר אורין, אַ בן תורה, איז אודאי ראוי לאמון.

וואָס זשע טוט מען אָבער מיט אַ צווייטן ר' דוד פון אַ צווייט שטיבל. יענער וויל זיך גאָרנישט פאַרענטפערן אַפילו. פאַרקערט, ער דראָט מיט ווייטערע זינד. ר' דוד פון גערער שטיבל מיינס אַ ידיד (אַזוי זאָגט ער) טרעפט מיר ערב ר"ה אין כנהוג ווינטש איך אים ביים געזעגענען אַ כתיבה וחתימה טובה. ער אָבער גיט מיר אַ ברכה, איך זאָל קלוגער ווערן. איז דאָך משמע, אַז ביז איצט בין איך אַ שוטה.

איך זאָג דיר דעם אמת, אַז כ'האָב מיר געפילט שטאַרק געטראָפן. דו ווייסט דאָך, אַז די קאַליקעס, די שוטים זענען זיך נישט מודה אין זייער מום, אַפילו אַז משיח וועט קומען וועלן זיי נישט געהיילט ווערן, ווייל זיי זענען זיך נישט מודה אין זייער חסרון — און איך האָב אָנגעהויבן חוקר ודורש זיין. וואָס איז די סיבה פון זיין חוצפה מיר צו מאַכן פאַר אַ שוטה.

הכלל איך בין געוואָר געוואָרן, אַז ר' דוד איז עולה לגדולה געוואָרן, דהיינו: אַזוי ווי אין גערער שטיבל איז אַמאָל געווען גבאי ר' משה דער גרויסער ז"ל, האָט היינט ר' יואל מאיר געגעבן סמיכות אויף גבאות אין שטיבל ר' דוד דעם גרויסן. דו ווייסט דאָך די גמרא: „ובשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום אמר אוי לי וכו'" (מנחות מג'), אַז ר' דוד דער גרויסער האָט זיך אַרומגעזען, אַז ער איז ערום-נאַקעט און אָט אַטאַקירט מען אים שוין דאָס לעצטע בענקעלע, קאָמיסאַר נישט, פון מאַגיסטראַט כמעט ווי מען האָט אים געבעטן מחילה, מושב זקנים נישט און איצט זאָגט מען אויך, אַז די גאַנצע שטאָט וויל אים נישט האָבן פאַר קיין פּרעזעס אין דער גמילות חסדים-קאַסע — האָט ר' דוד אַ זאָג געטון: אוי לי. האָט ער אָבער דערזען, אַז עס איז נישט אַזוי ווי „ביאַלער וואָכנבלאַט" שרייבט: אַז די גאַנצע שטאָט. עס איז נאָך דאָ איינער, וואָס זאָגט, אַז ער מעג און קאָן זיין פּרעזעס אין גמ"ח-קאַסע: דער איינער איז טאַקע ער אַליין בכבודו ובעצמו. ער וועט רופן די אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג ערשט ווען ס'וועט קומען אליהו התשבי און לעת עתה ווערט ער דער מושל דאָרט און ליתר תוקף האָט ער זיך משתדל געווען וועגן אַ בענקעלע אויף וועלכן עס איז אַמאָל געזעסן אויך אַ גרויסער, נאָר יענער איז גרויס געווען אין איכות און ער איז גרויס אין כמות. און ר' יואל מאיר האָט דערויף מסכים געווען, דער תירוץ איז, אַז ער איז אַ גוטער גובה און וועט גוט איינקאַסירן די כוללות-געלטער.

אָט דערפון נעמט זיך ר' דוד'ס גאווה און ער הייסט מיר קלוגער ווערן. איי, ר' יואל מאיר, ווי קאָן ר' דוד זיין גבאי, טאָמער מאַכט זיך אַ פּשעטאַרג אויף האָלץ אום שבת? און ער וועט אַנטלויפן בעת הקריאה פירן אַ מקח וממכר, מעג זיין פאַרן זון, אָדער דער זון פאַר אים, איז דאָך „שליחו של אדם כמותו". און פאַרוואָס מיינט ר' יואל מאיר, אַז ר' דוד וועט זיין אַ גוטער גובה? אַז ס"ה וועט מען אים זאָגן: „קשוט עצמך ואחר כך אחרים". אָט דער אייגענער ר' דוד גיט דאָך נישט אַ גראָשן. איך האָב אַליין געהערט, ווי ער האָט עפנטלעך דערקלערט אויף אַ שול-פאַרזאַמלונג, אַז ער איז גרייט צו שטיצן יעטוועדע שול — אַ בית-יעקב ביז אַ יש"אָ-שול, — לסוף אַז עס זענען צו אים געקומען די אַנ-גנוזאנע טוער פון בית-יעקב, טאַקע מאַנגעל שלומנו ר' בנימין כהן און ר' לייבעלע שוחט, האָט ער נישט געוואָלט געבן קיין פחות משוה פרוטה און אַז זיי האָבן אים געפרעגט: היתכן? וווּ איז זיין הבטחה — בעתן הספד פון זיין פאָטער ע"ה, ווען דער בית יעקב איז אַזוי פיל דערמאָנט געוואָרן — אַז ער וועט גיין אין טאַטנס דרכים? האָט ער געענטפערט, אַז אין אַלע דרכים וועט ער גיין, נאָר נישט אין דרך פון געלט געבן.

אויב ר' יואל מאיר וועט מיר פרעגן „מה לידידי בביתי"? וואָס פאַר אַ מחותן בין איך הקטן צו זאָגן אַ דעה אין גערער שטיבל? בין איך מודה, אַז ער איז גערעכט. ס'איז אמת: אַ שטיבל איז טאַקע אַ יחידישע זאַך, וווּ חסידים באַוואָרנען זיך אַליין די אייגענע. ווענד איך מיך דעריבער צו ר' דוד'ן, מיין ידיד, וואָס הייסט מיר קלוגער ווערן, און פרעג אים ערשטנס, צי האַלט ער זיך פאַר ראוי צו פאַרנעמען אַזאַ בכבודיקן אַמט, וועלכן עס פלעגט אַמאָל פאַרנעמען ר' משה דער גרויסער ז"ל און צי האָט ער אַמאָל אַריינגעקוקט אין יוצר לשמחת תורה ביי שחרית פאַר עזרת, „אָז בקשוב עניו" אויף דעם וואָס מ'לייענט אין דער היינטיקער סדרה, אַז משה רבינו האָט געהערט השית"ב „עלה אל הר העברים הזה הר נבו", חאָט משה רבינו אויסגעשריגן ווייַ, וויי! „זו עליה ירידה היא".

אמת, גבאות אין גערער שטיבל איז אַ גרויסער ענין און אַ הויכע עליה, נאָר ווער ווייסט, צי ס'וועט נישט קומען נאָכדעם די אמתע ירידה, אַזוי אַז ער זאָל נישט ח"ו אַמאָל ווערן פון אַ פּרעזעס אַ גאַנץ געוויינלעכער מיטגליד (אָן מיטגלידס-אָפּצאָל) אין גמילות-הסד-קאַסע. און איך, דער וואָס דאַרף קלוגער ווערן, וואָלט אים גע'עצהט אַלס ידיד, ער זאָל מאַכן ווי יענער שמש, ער זאָל אַליין יורד זיין פון אַלע זיינע געבליבענע אַמטן און דאָס וועט זיין די אמתע עליה פאַר אים.

„לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם" — ווען ער זאָל זיין אַביסעלע קלוגער, וואָלט ער געזען דעם סוף און נישט באַרימען זיך, אַז ער וועט דעם גמ"ח ערשט אָפּגעבן אין אַנדערע הענט, ווען ער וועט וועלן.

הערסטו, ידידי, עס דערמאָנט מיר אַ גבאי אין פויזן, דוקא אַ נדבן, וועלכער האָט געהאַט אַ כח צו באַצאָלן פאַר ברכת המזון 1860 זל. אויף ווילטעטיקע צוועקן, האָט ער אין שוהל פאַרטיילט די עליות נישט ביים שלחן נאָר אויף זיין פּלאַץ, ווייל ער האָט זיך נישט

(סוף אויף דער 4-טער זייט)

אין טאָג פון חשבון הנפש

יעדער ייד מאַכט זיך ערב יום-כיפּור אַ חשבון הנפש און גיט זיך אגב אורחא אַ טראַכט וועגן דער עקאָנאָמישער לאַגע אין וועלכער ער האָט זיך געפונען אין פאַרגאַנגענעם יאָר.

נאָכן מאַכן דעם חשבון הנפש קומט ער צו דער איבערצייגונג, אַז איינע פון די סיבות פאַרוואָס דער פאַרגאַנגענער יאָר איז אים נישט גוט געגאַנגען איז דאָס, וואָס ער האָט נישט געשפּילט אויף דער מלוכה-לאָטעריע. ער דערמאָנט זיך דערביי, אַז פיל פון זיינע באַקאַנטע און פריינט זענען אַדאַנק דער מלוכה-לאָטעריע באַגליקט געוואָרן און זיי ווייסן נישט פון קיין זאָרג.

עס איז נאָך נישט שפּעט. עס איז איצט די העכסטע צייט זיך צו באַזאָרגן מיט אַ לאָס צו דער 1-טער קלאַס פון דער 34-טער מלוכה-לאָטעריע. די ציונג הויבט זיך שוין אָן דעם 18-טן ד. ח. ווי עס איז אַלעמען באַוווּסט איז איצט איינגעפירט געוואָרן טעגלעכע געווינסן. דאָס פאַרגרעסערט באַדייטנד די שאַנסן צו געווינען. חוץ די נאָרמאַלע געווינסן וועלן נאָך אַרויסגעצויגן ווערן אין דער 1-טער קלאַס 4 טעגלעכע געווינסן צו 25 טויזנט זל. יעדע.

פאַרזאָרגט זיך באַצייטנס מיט אַ לאָס צו דער 1-טער קלאַס פון דער 34-טער מלוכה לאָטעריע.

מיינע זכרונות

אינם ביאלער רבי'נס הויף.

X.

II.

אין די סליחות־טעג איז מיט יעדער שעה די באַוועגונג אין הויף, ביהמ"ד און משמשים־שטיבל געוואָרן אַלץ גרעסער און גרעסער. מיט יעדן טאָג זענען אָנגעקומען חסידים. אָט זעט מען שוין די רבנים: ר' אליה' סלאַוואַטיטשער, ר' שמחה ...ער, ר' אליעזר הגדול זשעלעכאָווער ...פעטער לאָזשער רב), ירחמיאל'קע ...: אָזוויצער (קאָדניער רב), ראַסאָשער רב ר' ...נא, ניישטעטער רב ר' נייטל, לעווערטאָווער מורה הוראה, פאַרצעווער מורה הוראה ר' איסר, סלאַוואַטיטשער מורה הוראה ר' יואל. צווישן עולם דרייען זיך שוין אַרום די חשובים ר' תּישעלע גפן, ר' אליעזר משה גפן, דוד'ל רייף, אויך די יינגע לומדים חסידים, נדיבים יראים ושלמים, די גפנים: הערשל, מענדל, בערל און משה חיים. מ'זעט אויך אַרומגיין שאַרף פאַרמח'ט דעם גרויסן למדן און חסיד ר' וועלוול יאַטלטאָווער, זיין שוואָגער וואָס האָט היתּר הוראה, און גביר ר' גרשון מאיר. אויך די איידעמס פון ר' וועלוולען די חסידישע לומדים און ירא שמים שלמה אשר'ס און אַביש שטערנפינקל.

עס קומען אויך אָן חסידים מיט פורן פון אָסטראָווע, פאַרצעווע, וולאָדאַווע, דאָמאַטשעווע, סלאַוואַטיטש, וויסניק, לאָשיץ, יאַנאָוו א. אנד. עס קאָכט און זידט ווי, להבדיל, אויף אַ גרויסן וועלט־יאַריד.

אין משמשים־שטיבל זיצט ר' שמואל ביי די ביכער און יעדער פון די חסידים מוז זיך ביי אים מעלדן. מען מאַכט אַ חשבון הנפש, וואָס מ'איז שולדיק פון מצמד נשואין און וואַרם־באָד געלטער. און ווען ר' שמואל מוז מפסיק זיין — פאַרטרעט אים ר' יצחק לייב.

ביי דניאל און יענקל סלאַוואַטיטשער זענען שוין די דאַשקעס פאַרדרייט אויף הינטן און זיי ווייסן שוין גאָרנישט ווי איין און ווי אויס, אַזוי אַז אַפילו חיגע בחורים, וועלכע ס'האָט זיך נישט געוואָלט אַהיימגיין אויף מיטאָג, דערקענען זיי שוין נישט און די בחורים נאַרן אויס ביי זיי אַ שיסעלע פערלקאַשע מיט אַ פּאָר לאָקשן פלייש פאַר 13 גראַשן, כאָטש אין די ערשטע טעג פלעגן זיי שטאַרק מקפּיד זיין, אַז אַ היגער זאָל פון דעם נישט געניסן, ווייל דאָס איז געווען מחמת עקאָנאָמישע טעמים בלויז פאַר פרעמדע צוגעפאָרענע. נישט איינמאָל האָט געטראָפן, אַז דניאלס ברילן אָדער פושקעלע מיט טאַבאַק און יענקל סלאַוואַטיטשערס היטל האָבן זיך אָפּגעטובלט אין קעסל פערלקאַשע. און ס'איז נישט קיין וואונדער: הונדערטער. הענט זענען אויסגעשטרעקט נאָך אַ שיסעלע עסן, הונדערטער קולות בעטן זיך: ר' דניאל, ר' יענקל גיט מיר, געט מיר!

אויך די היגע יינגעלייט, קעסט־קינדער און לערנער, ווי בנימין מאָטל שענקערס, משה פּסח מאָטלס פון וויינהויז דוד'קע ישראל אליה'ס, יהושע גדליה'ס און מאיר בנימין לייבס, ווי אויך די בחורים שמעון בייבע, הערשקע בנימין לייבס, שלמה נעמיראָווער, דער קראַסנער, דער ליפּסקער, שמואל'יע ישראלע קצב'ס, נטע אייזשעס, שמואל'ע לייזערלס — זענען מבולבל און געפינען נישט זייער מקום קבוע, ווו זיי לערנען אַ גאַנץ יאָר. אַפילו אלתּר נעמיראָווער, וואָס האָט זיין שטענדיק ווינקעלע געהאַט, מוז נעבעך מיט זיינע מוסר־ און קבלה־ספרים וואַנדערן פון איין ווינקל אין צווייטן, ווייל אַנדערע אַנגעפּאָרענע חסידים האָבן פאַרנומען זייערע פּלעצער אויז זיצן און לערנען.

אויך אברהם שמש איז שטאַרק דערנערווירט. ער ...ט זיך, שפייט און שרייט, אַז ס'איז נישט הפקר די וועלט. ער קערט און רוימט דעם ביהמ"ד און מ'וואַרפט ווידער אָן מיט פּאַפּיר און פּאַפּיראָסן־קאַרטעלעך. ער כּעסט זיך, וואַרפט דעם בעזעם און הויבט אים ווידער אויף, קערט ווייטער און וואַרפט ווידער דעם בעזעם. נישט קיין וואונדער: אָט האָט ער אויפגעהאַנגען אַ פרישן האַנטטוך אויף דער ראָלקע און שוין האָט מען אים אָפּגעריסן; אָט גייען די דאָרפס־יידן צום ברונעם אָנפּאָיען די פערד און רייסן אָפּ דעם קובל פון דעם זשאַרווועל. ער וואַרט אָפּ דאָס געלעגנהייט, ווען דער רבי גייט אָנגעשפּאַרט אויף שמשונס אַקסל אין מקוה אַריין און איז זיך פאַר אים מתנצל און פאַרקלאָגט די חסידים. דער רבי שמייכלט און זאָגט אים אַ פּאָר טרייסט־ווערטער און אברהם באַרויקט זיך און גייט ווידער צו זיין אַרבעט, שרייט און שפּייט און דראָט מיט ווידער פאַרמסרן פאַרן רבין. עולם לאַכט זיך אויס פון דעם און מען טוט ווייטער וואָס מען וויל, טאַקע אַן אמתע הפקרות.

אָט פאַרקריכן מיר, בחורים, אויפן בוידעם און רייסן אַראָפּ די ברעטער פון סופיט איבערן בעלעמער און עפענען אַ חלל איבערן שלחן און מאַכן אַרום אַ גדר, כּדי ראש השנה, ווען דער ביהמ"ד און הויף זענען איבערפולט, זאָלן חסידים האָבן דאָרט אַן אָרט צום דאַוונען און ביי דער קריאה און תּקיעות איז עס טאַקע דאָס בעסטע אָרט.

אין ביהמ"ד איז אַ טומל. עס דאַוונען מנינים איינס נאָכן אַנדערן, אַנדערע שאַרפע חסידים וואַרטן אויפן רבינ'ס מנין און מ'גייט דערווייל אַרום אין בית המדרש פאַרוואָרפן דעם טלית אויפן אַקסל און מען רייניקט די מחות פון מחשבות זרות.

אויפן הויף באַווייזן זיך פרישע אָנגעקומענע, די גבירים: מתּתיה' גאָלדמאַן, בנימין גאַמפּל פון וואַרשע, וועלכע קומען מדי שנה בשנה אויף ר"ה מיט די ווייבער. אויך ר' יוסל שטערן מיטן ווייב, ביי וועלכע דער רבי וווינט, ווען ער איז אין וואַרשע.

אָט איז אברהמעלע טרייסטמאַן, שמואל'קע לאַצקיער, דער בעל הגוף יאָשע האַלפּערן פון לובלין, יחיאל ישעיה וואָלינער, חנא דוד שעדלעצער, לייבל מאַלאָריטער און אָט דערנענטערט זיך די ידיעה, אַז ר' משה אָזשאַראָווער, דער בעל שחרית איז שוין דאָ מיט זיין יאָסעלען. אַ קליינינקייט: יאָסעלע משה אָזשאַראָווערס, יאָסעלע האַלאָווי. אויב ס'איז אויף דער וועלט אַראָפּ צען מאָס נגינה, האָט ניין פון זיי זיכער צוגענומען יאָסעלע.

אויף אָזשאַראָוו בכלל זאָגט מען, אַז די שטיינער אין גאַס זינגען. איז דאָרט דאָ אַ מולער, אַ גרויסער מנגן און קאָמפּאָזיטאָר, וועלכער פאַרפּאַסט, שטייענדיק ביי דער אַרבעט מיט דעם האַמער און קעלניע, די שענסטע נגונים און מאַרשן און פּאַסט זיי צו צו יעדער תּפילה שיר ושבח. און אָט דער יאָסעלע איז זיינס אַ תּלמיד מובהק. אַז יאָסעלע איז געקומען אויף די ימי נוראים קיין ביאַלע האָט ער יעדעס יאָר מיטגעבראַכט דעם דעם גאַנצן באַגאַזש נגונים און מאַרשן. מיר האָבן זיך אין די סליחות־טעג פאַרקליבן צו ר' הערשעלען און יאָסעלע פלעגט מיט אונז איינזינגען אָט די אַלע זאַכן, צופּאַסן זיי צו מכלכל חיים, קדושה אזוי אַז ביז צו „זכור ברית" האָבן מיר משוררים שוין אַלץ געקאָנט, אָבער געהאַלטן שטרענג בסוד. קיין אַנדערער חוץ די משוררים האָבן נישט געטאָרט זיין ביי ר' הערשעלען בעת די עבודת הזמרה איז פאָרגעקומען.

די נאַכט פון זכור ברית האָבן מיר אַזוי ...ינג געזונגען, ביז מ'האָט אונז מ'דיר ...ן, אַז מען גייט שוין זאָגן סליחות. אַריינקומענדיק אין ביהמ"ד האָבן מיר שוין באַגעגנט די נאַרוואָנע אָנגעקומענע וואַרשעווער אַריסטאָקראַטישע חסידים מיט די געפּרעסטע קעלנער: ר' אברהם איטשע גראַמב, זיינע זין טעוול און אביגדור און אייניקלעך פייוול זיצינער (צוקערזואַר), די ברידער שמחה, אהרן און ראובן קליינזינגער מיט די שיינע לאַנגע שאַטין־בערד. איבערהויפּט איז געווען אינטערעסאַנט דער יינגסטער פון זיי, דער 16־יעריקער ראובן מיטן יינגן לויטערן פּנים און גרויסער לאַנגער באָרד. ס'זענען שוין אויך געווען בחורים חתנים מיט די גרויסע שטריימלעך: דער מושלם בכל המעלות יעקב יהושע אשר'ס און אברהמעלע הירש מענדל'ס ביידע פון פאַרצעווע, עוזיאל'ס זין א. א.

„זכור ברית" זאָגט עוזיאל מיט דער לאַנגער באָרד און לאָזט זיך הערן מיט זיין קול ווי אַ יינג הענדל קרייעט און ציקלט זיך ווי אַ יינג שעפּסעלע, אָבער נוסח קאָן ער גוט, דערצו איז ער אַ קרוב — שטאַמט פון די מייזליש'ס. איך ווייס נישט פאַרוואָס, עס פעלט עפּעס די התעוררות, די התלהבות, וואָס מען האָט געזען און געפילט ביי די ערשטע סליחות. די בעל־בכי'ס לאָזן זיך אַפילו הערן ביי שלוש עשרי מידות מיט זייער קרעכצן און אַכצן, ס'איז אָבער דאָך נישט דאָס.

די ראש־השנהדיקע שטימונג קומט איצט אין אָוונט, ווען ס'הויבט אָן גוט ענג צו ווערן און ס'איז עומדים צפופים. דער קליינער זימעלע און יהושע אברהמעלע אַרקעס פאַרנעמען זייערע ערטער אויף די טרעפּלעך, וואָס פירן צום ארון הקודש, זייער מקום קבוע אין די ימי נוראים און ר' משה אָזשאַראָווער שטעלט זיך פאַרן עמוד און די קאַפּעלע משוררים מיט יאָסעלען בראש אַרום.

עס קומען אָן די נשים אין עזרת נשים אַריין: די רביצין, טעכטער, שנורן אייניקלעך: פייגע די שוחטקע, פערל די שווערזשעווין, ש"ה בלימה פון ווינהויז מיט איר טאָכטער ביילע, פייגעלע קריידשטיין מיט איר טאָכטער מאַטל, ברײַנדעלע ר' ישראל משמש'ס א. אַנד. עס קומען אָן די אייניקלעך, די בני קדושים, געפירט דורך די משמשים'לעך אין די יאַרמולקעלעך מיט שפּאַניע אַרומגענומען, יהושע'לע, משה'לע, אהרן'לע, מלך'ל און שטעלן זיך נעבן די טאַטעס.

די ענגשאַפט ווערט אַלץ גרעסער קוים דעם אָטעם צו כאַפּן, דאָס גייט שוין דער רבי אין ביהמ"ד אַריין און מען מאַכט אַ וועג: פּנו דרך! לאָזט אַדורך, לאָזט אַדורך! — ווערט אַ געשריי. ווען דער רבי קומט צו אויף זיין אָרט און זאָגט. "נו", גייט דער „נו" איבער פון איינעם צום צווייטן, ביז ער קומט אָן צו זימעלען, דאַמאָלסט גיט ער אַ צייכן יאָסעלען און ער גיט דעם טאָן, און ר' משה אָזשאַראָווער דער זקן גיט אַ זאָג „ברכו" הערן אַפילו די, וואָס דאַוונען אין קליינעם בית־המדרשל און אַפילו די וואָס שטייען אויפן הויף, אויף מערבזייט, ווייט־ווייט פונם עמוד. אָבער ביי „ברוך" איז שוין ר' משה'ס שטימע נידעריקער און ס'הערן אים בלויז די, וואָס שטייען דערנעבן. נאָר נישקשה, יאָסעלע דעקט אַלץ און ביי לדוד מזמור פאַרטויבט שוין ר' משה'ס קול אַפילו די טראָמפּייטן, וואָס האָבן געשפּילט צו „זאָרעס" אין די שכנותדיקע אַרטילערישע קאַזאַרמעס אין דערזעלבער צייט. ר' משה זינגט תּתקבל און דער עולם — כאָטש דאָס ערשטע מאָל הערן זיי דעם מאַרש — זינגט מען נאָך. אַ חדוה, אַ שמחה נעמט אַלעמען אַרום. מען זאָגט „עלינו", „לדוד אורי" און איינער דעם צווייטן הויבן אָן ווינטשעווען „לאלתּר לחיים".

דער רבי גייט אַריין אין יחוד־שטיבל און עולם לאָזט זיך אַוועק אין אַ רקידה. אויפן הויף הערט מען געשרייען: שלמה ראַדזינער, חנא יאַנאָווער, בערל טשעמערניקער, יצחק וואָהינער, אייזשע לאָשיצער וכדומה, יעדן לויט זיין שטאָט, פונוואַנען ער שטאַמט. עולם גייט אויף די אכסניה'ס אויף גאָנטשאַרסקע, מעזריטשער און אַרטילערישקע גאַסן און יינגעלייט פאַרכאַפּן שוין ערטער נעבן טיש, מ'זאָל קאָנען זען און הערן דעם רבין.

צוויי ריויק־לאַגע גרויסע טישן זענען אויפגעשטעלט ווי אַ דלת אין ווינקל פון ...ער און דרום אין גרויסן ביהמ"ד. אָט שטייט שוין אויפן טיש דער הויף־קאָנצלער, דער איינציקער, וואָס האָט דעם קאָפּ נישט פאַרלוירן אינם גרויסן טומל פונם הו־האַ־יריד, און האָט זיין אויג אויף אַלץ און אַלעמען, דער משמש בקודש, דער עבד נאמן לעובד ה', ר' ישראל, וועלכער טיילט די בולקעס און פאַרציעט פאַר די יושבים און שטייענדע אַרום. און מערקווירדיק, אַז ער האָט זיך קיינמאָל נישט טועה געווען, ער זאָל עמיצן געבן צוויי מאָל אָדער פאַרטיילן. וויפל המצאות מ'האָט נישט אָנגעווענדעט אויסצונאַרן נאָך אַ פאָרציע, איז עס נישט געלונגען. דער טיש איז געפירט געוואָרן ביז שפּעט אין דער נאַכט מיט תּורה און זמירות: ויאתיו, היה עם פיפיות, וטהר לבנו. נאָכן טיש ווידער רקידה'לעך.

אויפצומאָרגנס האָט זיך די עבודה אָנגעהויבן באַלד בבוקר מיט קליינע און גרויסע הפסקות, אזוי אַז אין שוהל איז שוין געווען נאָך תּקיעות האָט מען דאָ געהאַלטן ביי ברוך שאמר. פון שטאָט איז געקומען אַ דעלעגאַציע פון ביהמ"ד, אַז דער רבי זאָל זיי געבן אַ בעל־מוסף. בעלי־תפילה האָבן זיך באַהאַלטן, ס'האָט אָבער נישט געהאָלפן, דער רבי האָט געגעבן אַ פּקודה און יחיאל ישעיה וואָלינער האָט געמוזט דאַוונען איין טאָג און ר' נייטל ניישטעטער רב דעם אַנ'ערן. אַ סך יאָרן, געדענק איך, האָבן ביהמ"ד יידן געזונגען שבת ביי „יום זה מכובד" דעם ניגון פון ר' נייטלס „זכרנו לחיים".

ווען אין שטאָט זענען שוין ווייבער און יידן צוריקגעגאַנגען פון די שוהלן און ביהמ"ד מיט די וואַרשטאַט־טישלעך, טאַבורעטקעס און שוסטער־בענקלעך — האַלט מען דאָ ערשט פאַרן לייענען און חסידים פּרוּוון טרעפן ווער עס וועט אָן עליה באַקומען.

נאָכן לייענען ווידער אַ גרויסע הפסקה. אָט גייט דער רבי אין דער יאַרמולקע, העלן געבלומטן שלאַפראָק, אָנגעשפּאַרט אויף שמשונען איבערן הויף. דאָס געהער שוין צו די הכנות פאַר די תּקיעות. עולם לערנט דערווייל ראש השנה, אַנדערע לערנען זוהר, דאָרפס־יידן זאָגן תהילים. און אָט גייט שוין דער רבי צו תּקיעות אין ברייטן שפּיצן־שטריימל, אַרומגענומען מיטן ברייטן מאָרע־זיידענעם גאַרטל, אין וועלכן עס שטעקן אַ סך שופרות.

דאָס בילד, גלויב איך, קאָן קיינער, וואָס האָט דאָס געזען, נישט פאַרגעסן. עפּעס אַ הייליקייט שוועבט אַרום און באַגלייט דעם רבין. עס דאַכט זיך, אַז די מלאכים, ממונים על התקיעות, באַגלייטן אים צו העלפן מבלבל זיין דעם שטן. דער רבי גייט אַרויף אויפן בעלעמער. אַ שטילקייט רוט איבערן גאַנצן ביהמ"ד און הויף, מ'הערט נאָר ווי די בוימער שאָקלען זיך און די בלעטער רוישן שטיל, ווי זיי וואָלטן תּפילה טון.

שטיל זאָגט דער רבי די תּפילה פאַר תּקיעות. פּלוצלינג רייסט זיך אַרויס אַ געשריי: „עלה אלהים בתרועה" און העכער דריי טויזנט מיילער זאָגן נאָך מיט דבקות השתּפכות הנפש און התעוררות, און ווען דער רבי שרייט אויס נאָך למנצח: מן המצר קראתי... ווערן אַלע פאַרכאַפּט מיט איין מחשבה, איין רצון, איין בקשה: קרע שטן! אַ ציטערניש כאַפּט אַרום, ווען דער רבי מאַכט די ברכות. אַלע זענען אָנגעשטרענגט נישט צו פאַרהערן חלילה איינע פון די קולות. ר' דוד'ל איז מקריא און ס'הערן זיך תּקיעות, שברים און עס טרילערן תּרועות ריין און קלאַנגפול, אָן פּגימות, אָן שום עיכובים און עולם איז זיכער, אַז די תּקיעות זענען עולה געווען פאַרן כּסא הכבוד.

און אָט הער איך נאָך איצט דעם „אשרי העם יודעי תרועה" פונם זקן ר' מאַניש בריסקער (מאָרגנשטערן), ווי אַ קליין יינג אַלטל זאָל עס זאָגן און דעם צווייטן טאָג ר"ה — די לייבן־באַריטאָן־שטימע פון ר' בנימין גאַמפּל. איך הער נאָך איצט זייער זאָגן מלכיות זכרונות שופרות. איך גלויב, אַז ביי אַ סך פון

אונז קלינגען נאָך אין די אויערן בנימין גאַמפּלס: „כה אמר אני ראשון ואני אחרון" און די כּפל שמונהדיקע געדרייטע „ונאמר'ס", די קולות וברקים וואָס ער האָט אימיטירט און אויסגעטייטשט מיט זיין נגינה און שטימע אַזוי, אַז עס האָט זיך געדאַכט, אַז די בעלקעס אין ביהמ"ד ציטערן [illegible], אַז אַוש זיי גראַב-בייכיקע זעק מיט די שמורה-ווייצן, וועלכע זענען די גאַנצע צייט זיך רויק אויף די בעלקעס געהאָנגען — האָבן זיך באַוועגט פון די קולות.

ערשט ווען יידן, ווייבער, יינגלעך, מיידלעך און קינדער זענען שוין צוריק געגאַנגען פון תשליך האָט ר' בנימין גאַמפּל געענדיקט מיט אַ פרייליכן „תתקבל". קוים-קוים וואָס מ'האָט צייט געהאַט צו מאַכן קידוש און וואַשן זיך — יוצא צו זיין פאַר אַ סעודה.

אַזוי איז דורך ראש השנה ביים רבין.

גימל.

פון ביאַלער לעבן

נייער קאָמיטעט פאַרן מושב זקנים

פאַריקע וואָך איז פאָרגעקומען אַ וויכטיקע זיצונג פון דער קהלה-פאַרוואַלטונג, אויף וועלכער עס איז געקליבן געוואָרן אַ נייער קאָמיטעט פאַרן מושב זקנים אין באַשטאַנד פון די ה"ה שמאי קאַליכשטיין, מאיר אָרלאַנסקי, יצחק בערמאַן, יעקב אהרן ראָזנבוים, חנינא קאַשעמאַכער, בירך ווינאָגראַד, משה לעבנבערג, יצחק לעווי און יצחק פּיושיק.

היינטיקן מאָנטאָג איז פאָרגעקומען די ערשטע זיצונג פון ניי-געווײלטן קאָמיטעט, וועלכער האָט זיך קאָנסטיטואירט אויף פאָלגנדן אופן: פאָרזיצער — שמאי קאַליכשטיין, וויצע-פּרעזעס — מאיר אָרלאַנסקי, קאַסיר — יצחק בערמאַן. דער ניי-געוויילטער קאָמיטעט, טראָץ דעם נישט באַקומען ביז איצט די ביכער און חשבונות פון אַלטן קאָמיטעט, הויבט אָן צו אַמטירן און אָנפירן מיטן מושב זקנים שוין פון דינסטאָג דעם 1-טן אָקטאָבער.

צום קאָמיטעט זענען צוקאָאָפּטירט געוואָרן די ה"ה אברהם סטריכער און אברהם לובעלטשיק, וועלכע זענען מיטגלידער פון דער קאָמיסיע פאַר סאָציאַלער הילף פון דער שטאָט-פאַרוואַלטונג.

אַ געהעריקע באַ'ויכטונג וועגן נייעם מצב אין מושב זקנים, וועלן אונזערע לייענער געפונען אויף דער צווייטער זייט פון היינטיקן נומער.

דער גרונטשטיין פון דער נייער עלעקטראָווניע

פאַריקן מיטוואָך איז פאָרגעקומען די פייערלעכקייט [illegible] לעגן דעם גרונטשטיין אונטער דער נייער עלעקטראָווניע, וועלכע ווערט איצט, ווי באַקאַנט, אויפגעבויט נישט ווייט פונם אַזוי-גערופענעם זאַפּיע-וואַלד.

אין דער פייערונג האָבן זיך באַטייליקט [illegible] איינגעלאַדענע געסט, מיט פאָרשטייער פון דער מאַכט, קירכע, געריכט, מיליטער, מאַגיסטראַט, געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציעס, פרעסע.

קיין רעדעס זענען נישט געהאַלטן געוואָרן. עס איז בלויז אונטערגעשריבן געוואָרן דער פייערלעכער אַקט, וועלכער איז איינגעמויערט געוואָרן אין פונדאַמענט.

דעם בוי פון דער עלעקטראָווניע פירט אַדורך די בריסקער בוי-אונטערנעמונגס-פירמע „יעקב מוליער און זון".

ביי געגרייטע טישן האָט זיך דער פאַרזאַמלטער עולם משמח געווען און שפּעטער זיך באַקאַנט מיטן אַרבעטס-פּלאַץ. אָנווייזונגען האָבן ערטיילט דער בירגערמייסטער אינזש. וואַלאַווסקי און שטאָט-אינזשיניער ה' טאָמטשאַק.

די באַלייכטונג פון פריי-הייט-פּלאַץ

שוין אין [illegible] נאָענטסטע טעג וועט דער פרייהייט-פּלאַץ באַלויכטן ווערן מיט פרישע 22 עלעקטרישע לאַמפּן, וועלכע וועלן אָנשטאָט, ווי ביז איצט, 7 מעטער, האָבן בלויז 3 מעטער די הויך און וועלן דעריבער וואַרפן מער ליכט אויפן שפּאַציר-קעסטל. 8 לאַמפּן וועלן זיך געפינען אין גאָרטן גופא און 14 אַרום גאָרטן.

25000 זל. פאַרן מאַגיסטראַט

די היגע שטאָט-פאַרוואַלטונג וועט, אַדאַנק די באַמיונגען פון בירגערמייסטער, בקרוב באַקומען אַ פרישע הלואה פון דער קאָמונאַלער באַנק, אין דער הויך פון 25.000 זל. ס'וועלן אין צוזאַמענהאַנג דערמיט אין קורצן גערופן ווערן צוויי זיצונגען פון שטאָט-ראַט, כדי צו באַשטעטיקן די הלואה.

כ. ראַבינאָוויטש אין ביאַלע

היינטיקן מיטוואָך האָט אין ביאַלע געוויילט דער פאָרשטייער פון מרכז „החלוץ", מחלקת „העובד" ח' כאַצקל ראַבינאָוויטש, וועלכער האָט אין היגן סניף „העובד" דערלײדיקט עליה-ענינים.

מ'זוכט מיטלען אַרויסצוּוואַרפן יידישע לאָקאַטאָרן.

דעם קריסטלעכן הויז-ווירט לעאָן אָלשעווסקי (ראָג גראַבאַנאָווער-פּראָסטע) געפעלן נישט זיינע יידישע לאָקאַטאָרן, זוכט ער דעריבער אַלע מיטלען פּטור צו ווערן פון זיי. ברענגט ער אַלע מאָל קאָמיסיעס: דאָ דאַרף מען אַרויסנעמען די פּאָדלאָגע, מוז דער לאָקאַטאָר אַרויס; דאָ דאַרף מען איבערשטעלן אַן אויוון, דאַרף אויך דער לאָקאַטאָר אַרויס. כאָטש דירה-געלט צאָלן זיי אַלע, פונדעסטוועגן האָט ער זיי אָנגעגעבן אין געריכט אויף עקסמיסיעס.

היינטיקן דינסטאָג זענען פאָרגעקומען אין שטאָטישן געריכט אונטער דעם פאָרזיץ פון ריכטער דעלעצקי עטלעכע ספּראַוועס. די וויכטיגסטע ספּראַווע איז געווען מיט דעם לאָקאַטאָר משה צלבוים, וועלכן דער בעל-הבית וויל געבן אַן עקסמיסיע, ווייל זיין לעצטער האָט אַ קראָם און די שכנים קענען כלומרשט נישט ליידן וואָס עס שפּירט זיך דאָרט.

גאַנץ ריכטיג האָט אָנגעוויזן דער פאַרטיידיקער אַדוו. אָקולע, אַז דאָרט עקזיסטירט שוין שיינע יאָרן אַ קראָם און קיינעם האָט עס ביז איצט גאָר נישט געאַרט און דאָרטן אין הויז איז אויך דאָ אַ קריסטלעכע רעסטאָראַציע וווּ עס שפּירט זיך מער און דער ווירט רעאַגירט גאָר נישט אויף דעם. דער אָנקלאָגער אַדוו. זשמיגראָדזקי דאַקעגן האָט צוגעשטעלט עדות וואָס דאַרפן פעסטשטעלן, אַז די קראָם פון ה' צלבוים זאָל שטערן די [illegible] פון די לאָקאַטאָרן...

אויפצומאָרגנס האָט דאָס געריכט אין [illegible] דעציזיע מספּיק געווען אויפן פאָרשלאַג פון אַדוו. אָקולאַ אָפּצולעגן דעם פּראָצעס, אויסצוהערן אַ רייע עדות [illegible] צלבוימען.

פּאָליציאישע כראָניק.

געשלעג אויפן נייעם מאַרק

בשעת'ן טאָרג איז פאָרגעקומען וואָך געקומען צו אַ גרויס געשלעג אויף מאַ[illegible] [illegible] מיכאַל אורבאַנסקי און טאָמאַש סטעפּ[illegible]ק. דער לעצטער האָט באַקומען דריי וווּנדן אין פּלייצע. ביידע האָבן זיך געפונען אין אַ שיכּורן צושטאַנד.

באַגנבעט

פרוי דאָבע טאָרנהיים האָט געמאָלדן דער פּאָליציי, אַז ביינאַכט האָבן גנבים זיך אַריינגעקריגן אין איר קראָם און צוגענומען אַ טראַנספּאָרט זאַקן.

אַלס פאַרדעכטיקע אין אויספירן די דאָזיקע גנבה איז שפּעטער דורך דער פּאָליציי פאַרהאַלטן געוואָרן סטאַניסלאַוו וואַלטער (לאָמאָזער 72).

צוגעגנבעט אַ שעפּס

ביי טאָמאַש מאַקסימיוק אין שידאָרקי האָט מען צוגעגנבעט אַ שעפּס. אַלס שולדיקער איז פאַרהאַלטן געוואָרן סטעפּאַן וואַראַן. ער האָט שוין דעם שעפּס געהאַט געשאָכטן.

באַגנבעט און צעשלאָגן

יאַן שוויטקאָווסקי איז צעשלאָגן געוואָרן אויף פּילסודסקי גאַס דורך וואַצלאַוו טראָיאַנאָווסקי. דעם געליטענעם האָט מען בעתן געשלעג אויך צוגעגנבעט 140 זל. פּאָליציי האָט פאַרהאַלטן דעם שלעגער-גנב צוזאַמען מיט זיין „געליבטע" אַלבערטינאַ קונץ, אַלס שולדיקע אין מיטהעלפן אויספירן דעם אָנפאַל.

באַגנבעט אַ שענק

ראש השנה אַרום 2 ביינאַכט האָבן זיך גנבים אַריינבאַקומען אין דער שענק פון הענעך באָרנשטיין, יאַנאָווער 7, אָראָפּנעמענדיק די טירן פון הויז. זיי האָבן באַוויזן אַרויסצונעמען נאָר אַ ביסל סחורה, ווייל זיי זענען געשטערט געוואָרן דורכן פּאַטרולירנדן פּאָליציאַנט, וועלכער האָט די גנבים פאַרהאַלטן.

צוגעשיקטע מעלדונגען

פון ביבליאָטעק „תרבות"

די פאַרוואַלטונג פון ביבליאָטעק טיילט מיט צופרידנהייט מיט, אַז עס איז איינגעקויפט געוואָרן אַ נייער זייער גרויסער טראַנספּאָרט פון פיל צענדליק יידישע און פּוילישע ביכער, די נייעסטע ווערק פון די באַקאַנטסטע אויטאָרן, אַ גרויסע צאָל ביכער פון דער נייער רוסישער, פראַנצויזישער, פּוילישער און ארץ-ישראל ליטעראַטור.

לויט דער סטאַטיסטיק איז אויף יעדע 5 אַבאָנענטן געקויפט געוואָרן 2 נייע ווערטפולע ביכער. שוין אין די נאָענטסטע טעג ווערט דערוואַרט נאָך איין טראַנספּאָרט ביכער פון דער נייער פּוילישער און ענגלישער ליטעראַטור.

אַבאָנענטן ווערן אָנגענומען יעדן זונטאָג, דינסטאָג און דאָנערשטאָג פון 9—7 אָוונט, אין אייגענעם לאָקאַל, פרייהייט-פּלאַץ נום. 24.

יידישע וואַל-באַריכט-פאַרזאַמלונג

פאַריקן זונטאָג איז אין בירגער-קלוב פאָרגעקומען אַ יידישע באַריכט-פאַרזאַמלונג פונם סיים-וואַל-קאָמיטעט. נאָך דער רעדע פון בע-בע-עס סעקרעטאַר ה' ראָמאַנאָווסקי איז אויסגעוויילט געוואָרן אַ דעלעגאַציע פון די ה"ה: ד"ר געלבאַרט, משה קאָוע, מ. האָפּפער, משה לעבנבערג, צו שטעלן זיך אין אַ קאָנטאַקט מיטן דעפּוטאַט פּירשט מירסקי.

פּראָפּאַגאַנדע-וואָכן

היינטיקע וואָך איז אין ביאַלע דורכגעפירט געוואָרן דורכן וואָיעוואָדישן קאָמיטעט אַ „וואָך צו שטיצן דעם בוי פון פאָלקס-שולן". דעם 13-טן אָקטאָבער הויבט זיך אָן די פּראָפּאַגאַנדע-וואָך פון „ל.אָ.פּ.פּ."

פון בית-לחם.

ביאַלער יידן!

דער בית-לחם-קאָמיטעט בעט אַלע יידן, אַז היינט פרייטאָג זאָל יעדער ייד געבן אַ טאָפּלטע פּאָרציע „לחם-עוני", ווייל ערב יו"כ וועט מען נישט צונויפנעמען קיין חלה, אָבער די אָרעמע הונגעריקע דאַרפן האָבן וואָס צו עסן אויך נאָכן יו"כ-תענית.

מיר ווינטשן אַלע יידן אַ גמר חתימה-טובה.

בית-לחם-קאָמיטעט.

אויסבעסערונג.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער נאָטיץ אין נומער 38 פון אייער חשובער צייטונג, אַז איך זאָל האָבן אַרויסגעוואָרפן די פרוי זהנה ראָטבוים מיט איר טאָכטער, בין איך געצוואונגען אויפצוקלערן פאָלגנדעס:

די גאַנצע צייט וואָס איך באַזיץ דאָס הויז, האָב איך פון דער אויבנדערמאָנטער נישט דערהאַלטן קיין איין גראָשן דירה-געלט. ס'איז אויך נישט אמת, אַז זי זאָל מיר האָבן געוואָלט געבן געלט 3 טעג פאַר דער עקסמיסיע. דאַקעגן האָב איך איר געוואָלט געבן 100 זל. אויף צו דינגען זיך אַן אַנדער דירה און איך האָב איר אַפילו אָנגעוויזן אַ דירה. די ריכטיקייט קענען באַשטעטיקן די ה"ה קלעמפּנער און ווײנשטיין.

מיט אַכטונג חיים מוסאָוויטש.

באַמ. פון רעד. מיר דרוקן געגרן די דאָזיקע פעסטשטעלונג.

צווישן די גליקלעכע.

פונקט ווי נישט יעדער זעלנער, טראָגט זיין אויפריכטיקסטן ווילן, קאָן נישט ווערן אַ גענעראַל, אַזוי קאָן נישט יעדער לאָטעריע-שפּילער אַנטייל נעמען אין דעם הויפּט-געווינס, ד.ה. אין מיליאָן זל.

דאָס פאָרשטייט גוט די פרוי ראַקאָווסקאַ, די איינוווינערן פון נאָוויִמיאַסטאָ, די באַזיצערן פון פערטל לאָס פון נומער 32.899, אויף וועלכן ס'איז נישט לאַנג געפאַלן 50 טויזנט זל. און דערפאַר — ווי ס'איז צו זען פון דער פאָטאָגראַפיע, איז זי אין אַ אויסגעצייכנטער שטימונג.

איבעריקנס, קאָן זי דאָך נאָך בעסער באַגליקט ווערן אין דער 34-ער מלוכה-לאָטעריע באַזונדערס, ווען די ניי איינגעפירטע טעגלעכע געווינסן, וועלכע וועלן אַרויסגעצויגן ווערן אין יעדן ציונס-טאָג, אומאָפּהענגיק פון די נאָרמאַלע געווינסן, פאַרגרעסערן באַדייטנד די שאַנסן פאַר די שפּילער.

אין דער 1-טער קלאַס, וועמענס ציונג ס'הויבט זיך שוין אָן דעם 18-טן ד. מ. וועלן טעגלעכע געווינסן זיין 4 צו 25 טויזנט זל. יעדע.

ידידי-בריוועלעך

(סוף פון דער 2-טער זייט)

געהאַלטן פאַר ראוי צו שטייען אויפן בעלעמער בעת הקריאה, ווייל ער האַנדעלט אום שבת...

אין דערמאָן מיר אויך, אַז ווען ר' יאָסעלע ר' אייזיק'ס ז"ל איז אָפּגעפאָרן פון ביאַלע האָט זיך געפונען אַ כמעט ר' דוד, וואָס האָט זיך געהאַלטן פאַר ראוי צו פאַרנעמען דאָס אָרט, ווו ר' יאָסעלע ז"ל האָט מתפּלל געווען — האָבן קלוגע חסידים אַריינגעקלאַפּט נעגל אויף דעם אָרט מיט די שפּיצן אַרויף, אַזוי, אַז דער אדם, וואָס האָט זיך געהאַלטן פאַר אַזאַ חשוב, אַז ער קאָן ממלא מקום זיין ר' יאָסעלען ז"ל, זאָל נישט קאָנען זיצן דאָרט און ער זאָל פאַרשטיין, אז זיין מקום איז ערגעץ אַנדערש.

אייגענטלעך וואָלט איך דיר באַדאַרפט שרייבן אַן אַנדער בריוועלע לכבוד שבת תשובה, נאָר דער נסיון איז צו שווער. עפּעס אַ קלייניקייט: ער האָט מיר געווינטשן איך זאָל קלוגער ווערן — דאָס הייסט, פשוט אָנגערופן מיך שוטה! נאָר „מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום" בעסער זאָל איך אָנגערופן ווערן שוטה מיין גאַנץ לעבן, איידער איין שעה רשע פאַרן רבש"ע, און איך בין אים מוחל במחילה גמורה און ווינטש אים ווי אויך מיינע פריינט און אויך דיר און דעם כלל ישראל אַ גמר חתימה טובה.

ידידך אוו"ח.

—:—:—

Redaktor i Wydawca: Chaim D. Miodek. Druk „Express", Biała-Podlaska, Piłsudskiego 6.